

[CONSTANTIJN HUYGENS] (IN HET LEGER | OEFFELT)
AAN [AMALIA VAN SOLMS (DEN HAAG)]
1 SEPTEMBER 1641
2842

Vervolg op Huygens' brief van 29 augustus (Worp 3, nr. 2838, pp. 222-223).

Samenvatting: Huygens heeft op verzoek van Frederik Hendrik een brief aan Dedel geschreven om toestemming van het Hof van Holland te verkrijgen voor het plaatsen en gebruiken van een orgel in de Hofkapel. Hij wil zich na de publicatie van zijn *Orgelgebruyck* niet mengen in de discussies rond het orgel.

Bijlage: Lopes aan Amalia van Solms, augustus 1641.

Huygens schreef opnieuw op 2 september 1641 (Worp 3, nr. 2843, p. 226).

Primaire bronnen— Den Haag, Kon. Huisarchief, Inv. A14, Afd. XIII, nr. 18C, dl. 2: brief (dubbelvel, 19x31cm, abc | -; autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIX, dl. 2, pp. 5-6: afschrift van gedeelte (<Le greffier Busero ... par ledit traité>; autograaf).

Vroegere uitgave: Worp 3, nr. 2842, pp. 224-226: volledig.

Namen: Willem Borre van Amerongen (heer van Sandenburg); Albert Coenraadszoon Burgh; Laurens Buysero; Marie-Madeleine de Combalet; Johan Dedel; Johan van Euskercken; Filliard; Frederik Hendrik; George Gleser; vrouw van Gleser; Charles de la Porte (hertog van La Meilleraye); Willem van Lintelo; Lodewijk XIII; Alonso de Lopes; Nijkerk; Gabriël de Puguyon; Richelieu; Christian Rumph; Ursula van Solms; Caspar Streso; Gaspar van Vosbergen.

Plaatsen: Amiens; Ayre; Corbie; Dorsten; Douai; Frankrijk; Hofkapel (Den Haag); Kloosterkerk (Den Haag); Lille; Nijmegen; Parijs; Vlaanderen; Voorhout (Den Haag).

Titels: 'Concio de secundo præcepto' (Streso); *Orgelgebruyck*.

Glossarium: chant (gezing); orgues (orgel); pseume (psalm).

Transcriptie

¹Au Camp à Offelen, le premier de Septembre 1641.

La grande attente où nous estions, des nouvelles de France, s'est trouvée vaine aujourd'huy, que par les lettres du 24e de Paris et 25e d'Amiens, nous avons appris, qu'encor qu'on y eust tenu grand conseil de guerre dès le 18e à Corbie, toute la sepmaine d'après il n'y avoit encor rien d'effectué. Monsieur de la Meilleraye n'avoit rien demandé au Roy qu'une diversion du costé de Lisle ou Douay, tandis qu'il donneroit sur les lignes du camp d'Ayre; et il semble que, cela ne succédant, l'intention seroit de joindre ensemble les armées, pour envahir le país le plus avant qu'il sera possible, mais en tout cela il est bien difficile de lire le secours de ceste importante place d'Ayre.

Cependant on nous presse bien serré au voyage de Flandre, et d'ailleurs les ministres Hessoiz nous veulent retenir à force, allégantz noz propres interests dans la perte de Dorsten; infaillible, si nous partons d'icy, et irréparable pour l'advenir. Sur ces délibérations les Sieurs de Lintelo, Burgh, Vosberghen, Ameronghen et Nykerck vient d'estre députez vers La Haye pour en rapporter ce qui sera à faire pour le plus grand bien de l'estat. Ils partent encor cette nuict. | b |

Ce n'est qu'aujourd'huy que j'ay receu response d'Euskercke touchant la lettre de Vostre Altesse à la Duchesse d'Ayguillon en ces mots: `Il est vray que je ne vous ay rien dit touchant l'affaire de Monsieur de Puguyon, parce que Madame d'Aiguillon me dit qu'elle n'y pouvoit rien faire avant le retour de Monsieur le Cardinal; que toutefois elle feroit par avance escrire par Mademoiselle Filliard, sa damoiselle, à Madame de Dona. J'estois lors sur mon départ pour la cour et ay oublié depuis de vous rendre raison de mon négocié, dont je vous demande très-humblement pardon. Dez que je seray de retour à Paris, je ne faudray point d'en faire

1. KA XLIX: <Extraict. A Madame. Offelen 1 Septembre 1641.>

des nouvelles instances, et crois en avoir bonne issue par le moyen de gens qui ont grand credit auprès de ladite Duchesse.’

Le greffier Busero m’a escrit de par Vostre Altesse qu’on eust à procéder aveq circumspection en ce qui est de l’introduction des orgues en la Chapelle. Aussi n’en sera-il usé autrement, veu les ordres que Son Altesse y donne de son propre mouvement, m’ayant ces jours passez faict escrire au Conseiller Dedel par une lettre reveue par Son Altesse mesme, qu’ayant |c| apprins que ceux du Consistoire de ladite Chapelle auroyent bien agréable de faire régler le chant de leurs pseumes par une orgue, comme il se pratique en beaucoup d’églises voisines, Son Altesse leur en avoit voulu faire présent; mais que ladite Chapelle, estant proprement de la jurisdiction de la Cour Provinciale, Son Altesse n’avoit pas voulu qu’on y sonnast lesdites orgues sans en sçavoir les bonnes intentions de ladite Cour, faisant prier ledit Conseiller de le luy représenter ainsy. Et c’est sur quoy on attend response présentement. Quoyqu’il en soit, je n’ay garde de m’y ingérer sans ordre bien exprès, n’y ayant personne qui se puisse mieux passer des orgues que moy, qui en puis faire sonner en abondance chez moy-mesme. Après que j’en ay eu dit mon opinion par un traicté publiq, pour le bien de l’Église, à ce qui me sembloit, je me suis teu, sans ²mesmes vouloir disputer aveq ceux d’opinion contraire, ni me mesler en aucune sorte de l’introduction de cest instrument en l’église, qui (Dieu le sçait) est arrivée à mon desceu, et n’y a homme vivant, qui puisse dire que je m’en sois meslé, loing ny près.

Quand depuis Voz Altesse ont trouvé bon qu’il en fust dressé à la Chapelle, et peut-estre à l’Église du Voorhout après, j’ay loué ce premier ouvrage |6| ³aveq ratification de Son Altesse comme j’entens qu’il vient d’estre achevé. S’il eslève du monde qui se veuille opposer à l’usage, ce ne sera nullement moy qui en entreprendray la quérelle, comme j’en ay protesté par tout mondit traicté; car pourquoy me toucheroit-il plus qu’à un autre? Mais aussi Vostre Altesse a sceu, comme ce Consistoire l’avoit trouvé bon unanimement, et le bon Monsieur Strezo, croyant me devoir de la satisfaction, s’offre à faire imprimer son presche, et me le dédier, pour faire veoir au monde, qu’il n’en a nullement voulu ni aux églises voisines, ny au Magistrat de La Haye, ni à ses collègues, ni à moy, mais seulement et uniquement aux papistes, aux orgues desquels, et leur mauvais usage. Je suis aussi contraire que luy, comme je l’ay assez montré par ledit traicté.

On a donné ordre à ce soir de faire porter tout le bagage aux bateaux demain. La femme de Monsieur Gleser est en récidive à Nimmeghe, et Romph vient de me dire qu’il la tient en danger.

Je supplie très-humblement Vostre Altesse de veoir la reponse de Lope par sa propre lettre cy-jointe.

Vertaling

In het leger, te Oeffelt, 1 september 1641.

De grote spanning waarmee wij uitkeken naar nieuws uit Frankrijk is vandaag vergeefs gebleken, want uit brieven van de 24ste uit Parijs en van de 25ste uit Amiens vernamen wij dat, hoewel men sinds de 18de uitgebreid krijgsraad had gehouden in Corbie, er in de hele week daarna nog niets is uitgevoerd. De ⁴heer van La Meilleraye had slechts aan de ⁵koning verzocht om afleidingsmanoeuvres van de kant van Lille of Douai, terwijl hij de linies van het kamp bij Ayrezou zou aanpakken; en het lijkt erop dat het, als dat niet lukt, de bedoeling zal zijn de legers samen te voegen, om het land zo ver mogelijk binnen te vallen, maar het is moeilijk in dit alles iets te lezen over de steun aan deze belangrijke plaats Ayre.

Ondertussen spoort men ons nadrukkelijk aan om naar Vlaanderen op te rukken en aan de andere kant willen de Hessische gezanten ons met kracht daarvan afhouden, onder verwijzing naar onze eigen schade bij de val van Dorsten, die onvermijdelijk is als we van hier vertrekken, en niet te herstellen in de toekomst. Inzake deze overwegingen zijn de heren [Willem van] Lintelo, [Albert Coenraadszoon] Burgh, [Gaspar van] Vos-

2. KA XLIX: <mesme>.

3. KA XLIX: <aveq ratification de Son Altesse> ontbreekt. In de brief zelf is het een toevoeging boven de regel.

4. Charles de la Porte, hertog van La Meilleraye.

5. Lodewijk XIII.

bergen, [Willem Borre van] Amerongen, en Nijkerk zojuist afgevaardigd naar Den Haag, om te bespreken wat er zal moeten gebeuren om de beste uitkomst voor het land te verkrijgen. Zij vertrekken nog deze nacht.

Ik kreeg vandaag pas ⁶antwoord van [de heer Johan van] Euskercken inzake uw ⁷brief aan de ⁸hertogin van Aiguillon, in de volgende bewoordingen: ‘Het klopt dat ik u niets heb gemeld over de kwestie van de heer [Gabriël] de Puguyon, aangezien mevrouw van Aiguillon mij zei dat ze niets kon ondernemen vóór de terugkeer van mijnheer de ⁹kardinaal; maar dat zij in ieder geval tevoren door mejuffrouw Filliard, haar kamerdame, aan ¹⁰mevrouw van Dohna zou laten schrijven. Ik stond toen op het punt naar het hof te vertrekken, en heb sindsdien vergeten u verslag te geven van mijn onderhandelingen, waarvoor ik u nederig vergiffenis vraag. Wanneer ik terug ben in Parijs, zal ik onmiddellijk nieuwe verzoeken indienen, en ik meen dat ik de weg tot een goede afloop in handen heb door middel van lieden die veel krediet hebben bij de genoemde hertogin.’

De griffier [Laurens] Buysero ¹¹schreef mij namens u dat men omzichtig te werk zou moeten gaan waar het de invoering van het orgel[spel] in de Hofkapel betreft. Het zal dan ook niet anders worden gebruikt, gezien de opdrachten die Zijne ¹²Hoogheid eigener beweging ervoor heeft gegeven, nadat hij mij enkele dagen geleden een ¹³brief, die door hemzelf werd nagezien, aan de raadsheer [Johan] Dedel liet schrijven, met de strekking dat hij, nadat hij had vernomen dat het de kerkenraad van de Hofkapel aangenaam zou zijn het zingen van hun psalmen door een orgel in goede banen te laten leiden, zoals in veel naburige kerken gebeurt, de kerkenraad een orgel wilde schenken, maar dat hij, aangezien de genoemde kapel in feite onder de jurisdictie van het Hof van Holland viel, niet wilde dat het orgel zou klinken zonder te weten of dit in goede aarde zou vallen bij het genoemde hof, terwijl genoemde raadsheer werd verzocht het Hof dit aldus voor te ¹⁴leggen. En op het antwoord is nu het wachten. Hoe het ook zij, ik hoed mij ervoor mij erin te mengen zonder een uitdrukkelijke opdracht daartoe, terwijl er niemand makkelijker dan ik zonder het orgel kan, omdat ik het te pas en te onpas thuis kan laten klinken. Nadat ik mij daarover in een gepubliceerd ¹⁵geschrift heb uitgelaten, voor het welzijn van de kerk, zoals het mij leek, heb ik erover gezwegen, en evenmin ben ik in discussie getreden met degenen die een tegenovergestelde mening hebben, en evenmin heb ik mij gemengd, op welke manier dan ook, in de invoering van dit instrument in de kerk, wat (God is mijn getuige) buiten mijn weten is gebeurd, en er is geen levend mens die kan zeggen dat ik mij er, van nabij of veraf, mee heb bemoeid.

Want sinds Uwe Hoogheden het goed hebben gevonden dat er een orgel in de Hofkapel werd gebouwd, en misschien later in de [Klooster]kerk aan de Voorhout, heb ik dit eerste werk met bekrachtiging van Zijne Hoogheid geprezen, nu ik hoor dat het zojuist is gereedgekomen. Als het mensen wakker maakt, die tegen het gebruik ervan willen opponderen, zal ik het beslist niet zijn die erover ruzie zoekt, zoals ik het al in mijn gehele verhandeling heb uiteengezet; want waarom zou het mij meer raken dan een ander? Maar ook u bent ervan op de hoogte dat de kerkenraad het unaniem heeft goedgekeurd, en dat de goede heer [Caspar] Streso, in de mening dat hij mij genoegdoening verschuldigd is, aanbiedt zijn ¹⁶preek te laten drukken en aan mij op te dragen, om de wereld te laten zien, dat hij niets heeft willen ondernemen, niet tegen de naburige kerken, noch tegen de Haagse magistraat, noch tegen zijn collega's, noch tegen mij, maar enkel en alleen tegen de paapsen, hun orgels en hun misbruik ervan. Ik ben daar evenzeer tegen als hij, zoals ik uitgebreid heb getoond in mijn geschrift.

-
6. Van Euskercken aan Huygens, augustus 1641 (verloren?).
 7. Amalia van Solms aan Marie-Madeleine de Combalet, 1641 (verloren).
 8. Marie-Madeleine de Combalet.
 9. Richelieu.
 10. Ursula van Solms.
 11. Buysero aan Huygens, eind augustus 1641 (verloren?).
 12. Frederik Hendrik.
 13. Huygens aan Dedel, 28 augustus 1641 (2838A).
 14. Huygens aan Dedel, 28 augustus 1641 (2838A).
 15. *Orgelgebruyck*.
 16. Caspar Streso, ‘Expositio secundi præcepti.’

Men heeft vanavond opgedragen morgen alle bagage naar de boten te laten brengen. De echtgenote van de heer [George] Gleser ligt weer ernstig ziek te Nijmegen, en [de heer Christian] Rumph zei mij zojuist dat hij haar situatie gevaarlijk acht.

Ik verzoek u nederig het antwoord van [Alonso (?) de] Lopes in te zien, in zijn eigen, hier bijgevoegde, ¹⁷brief.

17. Lopes aan Amalia van Solms, eind augustus 1641 (verloren?)
